

ROTTERDAM ONDER DE BATAAFSCHE REPUBLIEK

(TIJDVAK 1 MEI 1796-6 NOVEMBER 1797)

DOOR MR. F. C. KOCH

I. POLITIEK EN PERSONEN

ONDER de in Mei 1796 optredende raadsleden waren er vele, die nog niet in den raad gezeten hadden, te weten Jan Theodore Frescarode, Rutgerus Willemse, Martinus Pruys, George Hendrik Wachter, Cornelis Stolker, Adrianus Osy, Hendrik Minderop en Johan Busch; als wet-houders traden op Adriaan Willem Beelaerts, Gerrit van der Pot van Groeneveld, François Blondel en Pieter Ellinckhuysen. De drie secretarissen Van Oyen, Van der Looy Hout-hof en IJs van der Vliet bleven hunne functiën vervullen; de eerste kreeg bij het aftreden dezer regeering een door alle raadsleden geteekend en in de notulen ingelascht getuig-schrift over zijne voortreffelijke diensten. De secretarissen werden bijgestaan door Petrus Vink, die op 2 Mei 1796 tot 30 April 1797 op een salaris van f 1200 per jaar werd aan-gesteld om de stadsregeering te helpen.

In den tijd waarover thans gehandeld wordt, werden de revolutionaire stroomingen in de stad sterker. Dit was vooral toe te schrijven aan den staatsgreep van den 18en Fructidor van het jaar V (4 September 1797) in Frankrijk. Het bestuur der stad, dat in November 1797 optrad, bestond voor het eerst sinds de omwenteling uit onvervalschte waschechte revolutiemannen.

Nieuwe personen van eenige beteekenis komen in deze periode niet voor en hetzelfde is ook met de Franschen het geval. Figuren als generaal Bonnaud ontbreken geheel, zoo-dat geen personen een afzonderlijke bespreking vereischen. De Fransche consul met den titel van vice-commissaire de la marine et du commerce de la république française Le Roulx la Ville stierf in Augustus 1797. In zijn plaats benoemde zijn superieur Fouscuberte burger Valeton. Juist een half jaar voor zijn dood had hij per jaar f 400 van de provincie en

f 200 van de stad gekregen, waartegen zijn vrijdom van lands- en stadsmiddelen werd opgeheven.

Dadelijk na het optreden van den nieuwen raad werden de verschillende ambten over de raadsleden verdeeld, waarbij de commissie van correspondentie, die het vroegere comité van waakzaamheid vervangen had uit de raden Brem, Erkelens en Stolker kwam te bestaan. Secretaris bleef Christiaan Beyerman, die een salaris van f 60.— per maand kreeg. Deze bleef secretaris tot 31 Juli 1796, toen hij tot baljuw van Schieland benoemd werd. Later schijnt hij de commissie toch weer geholpen te hebben, want op 1 Mei 1797 kreeg hij voor zijn hulp van de stad nog f 105.—. Het provinciaal bestuur had gewild, dat het nieuwe comité van correspondentie het zonder instructie zou doen en verwees het naar de instructie, die voor het comité van waakzaamheid gegolden had. Het stadsbestuur was het daar echter niet mede eens en drong op een speciale instructie voor het nieuwe comité aan. Het is onzeker of die aandrang gevolg heeft gehad.

Op 4 Mei 1796 werden door de burgerij nog eenige personen in de verschillende collegiën benoemd. Zoo Mr. Reinier van Spaan en Carel Blankenheim tot schepenen, Jan Jongeneel, Hendrik Krul, Laurens Verwijk, Jan Bezoet en Mr. Joost van Vollenhoven tot commissarissen van kleine zaken en vredemakers, van welke later Verwijk vervangen werd door Isaac Valetton, P. van der Wallen van Vollenhoven, Pieter van Oordt, Gerrit van Gennep, Pieter Baelde en Thomas Browne tot commissarissen van assurantie en zeezaken. De commissarissen tot de kleine zaken en de vredemakers kwamen bij wethouders verklaren, dat zij hun ambt alleen aanvaardden, onder voorwaarde, dat zij nooit verplicht zouden kunnen worden tot het doen van uitspraak over klachten van burgers over den krijgsraad der schutterij, tevens vroegen zij waarheen de stukken dergelijke zaken betreffende gezonden moesten worden. Wethouders deelden den raad tegelijk mede, dat, ondanks deze mededeeling, het college zich aan zulke zaken niet zou onttrekken, mits de leden voor hun tijdverzuim naar billijkheid schadeloos gesteld werden. Na eenig gepraat werd besloten deze zaak tot de ophanden zijnde organisatie der schutterij en het optreden

van den nieuwen krijgsraad uit te stellen. Vredemakers werden verzocht zulke zaken voorloopig te blijven behandelen; een verzoek, waaraan zij schijnen voldaan te hebben.

Als baljuw fungeerde tot 16 Maart 1797, toen hij tot lid van het Provinciaal Bestuur van Holland gekozen werd, Jacobus Johannes Schrijver. Hij werd opgevolgd door het raadslid Johan Busch. Als baljuw van Schieland werd de tot wethouder benoemde Adriaan Willem Beelaerts vervangen door Christiaan Beyerman, nadat de eerst gekozenen Cornelis Schadee en Petrus Vink bedankt hadden.

Als plaats-majoor bleef Majoor Dufez dienst doen. Men was over zijn diensten zeer tevreden, want in de vergadering van den raad van 20 October 1796 werd besloten hem een „douceur” van f 300.— boven zijn tractement uit te keeren.

Rector Nodell, die naar Amsterdam beroepen was, sloeg dit beroep af en bleef hier. Een poging om zijn salaris te verhoogen slaagde niet, wegens den uitgeputten staat der stedelijke kas.

H. W. Rouppe, *medicinae doctor*, werd aangesteld tot „lector chemiae et artis pharmaceuticis”.

De reizende bode kwam te vervallen, maar de laatste titularis Gerrit Boodt werd gemaakt tot een soort loopknecht der wethouders op een salaris van f 400 's jaars en f 50 nieuwjaarsgift.

Wie als kamerbewaarder van den raad dienst deed, blijkt uit de stukken niet. In November 1796 werd voor dit ambt een instructie opgesteld waaruit blijkt dat de kamerbewaarder gedurende de vergaderingen van den raad steeds op het raadhuis aanwezig moest zijn, de raadkamer moest openen en sluiten en de stad niet mocht verlaten dan na bekomen verlof van wethouders. Hij moest „kamerdigt” zijn in alles wat hij in zijn functie mocht hooren. Bij alarm moest hij bij nacht zoowel als bij dag dadelijk op het raadhuis zijn. Ook moest hij de oproepingsbiljetten voor de raadsvergaderingen en de bijeenkomsten der besignes rondbrengen. Voor al dit werk kreeg hij f 400.— salaris en f 25.— daarenboven voor het bewaren der stadsmaten en gewichten. Hij moest de bezoekers der kamer met alle bescheidenheid en vriendelijkheid behandelen en hun niets meer afvorderen, dan bij de lijst der

emolumenten bepaald was. Deze lijst beslaat ruim 12 bladzijden der resolutie betreffende de instructie. Die emolumenten varieerden tusschen f 11 16 st. voor trouwen aan huis en 3 st. voor het zegelen van een lijfrentebrief en een obligatiecedul.

De benoeming door den raad der kerkmeesters, regenten der godshuizen en brandmeesters bracht heel wat moeielikheden mede, daar verschillende der benoemden bedankten en er naar nieuwe personen uitgezien moest worden. Het duurde eenige maanden voor men er in slaagde, deze colleges voltallig te krijgen.

Dadelijk na de verkiezing en het optreden van den nieuwen raad, werden de raden Van Ryckevorsel en Heyting belast met het opmaken van een reglement van orde. In de vergadering van 13 Mei 1796 brachten deze burgers een ontwerp reglement ter tafel, dat voorloopig tot 1 Juli 1796 tot richtsnoer der vergadering genomen werd. Het bepaalde het volgende: De raad zou 2 maal 's weeks Maandag en Donderdag om 9¹/₂ uur des morgens vergaderen, en indien dit noodig was, nog meer. Voorzitter der vergadering was altijd de maandelijksche voorzitter der wethouders. De eerste voorzitter was degene, die met de meeste stemmen door de burgerij gekozen was. Met het openen der vergadering, dat altijd door een hamerslag van den voorzitter geschiedde, moest tot een kwartier na 9¹/₂ uur gewacht worden. Er moesten dan 10 of meer leden aanwezig zijn. Waren die er niet, dan moest de voorzitter wachten tot er genoeg waren. Op den voorzitter zelf zou een half uur gewacht worden. In de vergadering werd begonnen met voorlezing en vaststelling der notulen en der lijst van ingekomen stukken. Daarop volgde de behandeling der zaken, die wethouders meenden, dat bij den raad behoorden. Vervolgens werden rapporten uitgebracht, die, evenals alle voorstellen, in geschrifte ingediend moesten worden. Er werd hoofd voor hoofd gestemd. De voorzitter regelde de volgorde der sprekers en riep hen tot de orde. In buitengewone vergaderingen moesten 11 leden aanwezig zijn. Van verhindering moest bericht gegeven worden. Bij te laat komen en afwezigheid zonder bericht, werd boete opgelegd; in het eerste geval 5¹/₂ en 11 stuivers

in het tweede f 1.—. Op Maandag zouden de benoemingen geschieden. In Juli 1796 schijnt het reglement definitief te zijn vastgesteld en in Maart 1797 is er een nieuw reglement van orde gemaakt, dat niet heel veel van het oude verschilde. Nieuw was de bepaling, dat bij het luiden of kleppen der klokken van Grooten Toren of Raadhuis de raad dadelijk bijeen moest komen.

Hoeveel soorten gecommiteerden uit de burgerij, steeds ten getale van drie uit iedere wijk, er waren, is mij niet recht duidelijk. Behalve de gewone gecommiteerden waren er die voor de ambten en beneficiën, die evenals de eerste soort gecommiteerden om de drie maanden vernieuwd werden. Naast deze beide soorten waren er nog die voor de scheiding der diaconie- en stadsarmen en die tot het opnemen der rekening der stad over het jaar 1795. Het is waarschijnlijk dat de laatsten tegelijk ook als gewone gecommiteerden gefungeerd hebben. Eenige dezer gecommiteerden maakten bezwaar andere werkzaamheden te verrichten, dan die waarvoor zij gekozen waren. Hun werd geantwoord, dat sinds de revolutie de gecommiteerden dit altijd gedaan hadden en dat zij dus ook andere werkzaamheden als het geven van praeadviezen op gedane voorstellen te verrichten hadden, daarbij werd de hoop geuit, dat zij zich aan deze werkzaamheden niet zouden onttrekken.

De commissie voor de wijkvergaderingen, bestaande uit de raadsleden Heyting, Vergoes en Busch, bracht op 10 November 1796 een rapport uit, waarin over de gecommiteerden het volgende voorkwam: Bij het verkiezen van een voorzitter en secretaris door de nieuw gekozen gecommiteerden moesten voorzitter en secretaris der oude gecommiteerden aanwezig zijn. De oude voorzitter moest de vergadering tot verkiezing van zijn opvolger voorzitten en de oude secretaris moest alle stukken de gecommiteerden betreffende aan den nieuwen titularis overgeven. De gecommiteerden moesten, om te kunnen vergaderen, steeds 20 of meer in getal zijn. De gecommiteerden voor de ambten en bedieningen moesten bij hunne keuzen vooral in acht nemen bekwaamheid, geschiktheid, ware patriottische gevoelens, een deugdzaam en zedelijk karakter en ten slotte nog behoefteigheid. De druk-

ker der gecommiteerden moest een eigen drukkerij hebben en moest onder instructie en onder verband van geheimhouding gebracht worden. De gecommiteerden moesten ter plaatse, waar dit behoorde, allen aandrang doen tot het oprichten eener algemeene school voor kinderen van alle gezindten en ten slotte moesten de gecommiteerden zorgen dat alle colleges zich zooveel mogelijk van Nederduitsche woorden bedienden.

Als drukker der gecommiteerden trad eerst op Jacobus Bronkhorst, die later opgevolgd werd door de firma Bronkhorst en Co., waarvan, behalve hij zelf, Ego van Wolfsbergen, Cornelis van den Dries en Jan van Zanten firmanten waren.

Velen der tot gecommiteerden benoemden trachtten zich aan dit ambt te onttrekken. Dit mocht echter slechts aan enkelen gelukken.

De gecommiteerden wendden zich met de meest verscheiden vragen tot den raad, waarbij dan meestal absoluut gebrek aan kennis van het bestuur der stad bleek en de neiging, om zich, als boven den raad staande, te doen gelden, naar voren kwam.

Door de provisioneele representanten van het volk van Holland was op 26 Februari 1796 een provisioneel reglement op de wijkvergaderingen vastgesteld, dat vooral voor de meer revolutionairgezinden een voortdurende ergernis was en dat ook bij de overige burgerij weinig steun vond. In de Rotterdamsche courant van 12 Mei 1796 kwam de volgende oproeping voor: „De ondergeteekenden verzoeken alle de Burgers, welke in de wijkvergaderingen, gehouden den 9 Maart laatstleden, met hen geprotesteerd hebben tegen het te dier tijd ingevoerde Reglement voor de Wijkvergaderingen en allen diegenen welke dezelve gevoelens zijn toegedaan eene comparitie bij te wonen ten huize van den Burger J. Boulonois in de Krispijnlaan in het Hof van Holland op Donderdag 12 Mei 1796, het tweede Jaar der Bataafsche Vrijheid, des avonds ten agt uren. Rotterdam den 9 Mey 1796.”

w.g. C. de Haas, C. Ouwerkerk, Cornelis van der Hoeven, Johannes van Schelle en D. Pompeyra. De algemeene ontevredenheid over het wijkreglement uitte zich ook in het feit,

dat er steeds minder burgers in de wijkvergaderingen verschenen, zoodat de raad, toen deze in het voorjaar van 1797 wilde aftreden en de verschillende collegiën vernieuwd moesten worden, zich genoodzaakt zag een „exhortatie” te doen, ten einde weer burgers in de wijkvergaderingen te doen komen.

De vernieuwing van den raad en die van de verschillende colleges kwamen echter niet tot stand, daar wethouders uit Den Haag een extract uit de decreten van het provinciaal bestuur ontvingen, dat hen bewoog den raad op Dinsdag 11 April 1797 half elf uur des morgens bijeen te roepen. Dit extract bevatte het bericht dat het Provinciaal Bestuur van 376 stemgerechtigde Rotterdamsche burgers een adres ontvangen had met bezwaren tegen het bestaande wijkreglement en stedelijk reglement. Het had dit adres met de bijlagen in handen gesteld der burgers De Sonnaville, Glazekas en Peele om dit te onderzoeken en daarover rapport uit te brengen. De raad kreeg last om gedurende dit onderzoek alles betreffende de verkiezingen te laten „in state en surchéance”. De raad besloot nu dadelijk aan de burgerij bekend te maken dat de voor 12 April 1797 opgeroepen wijkvergaderingen niet zouden doorgaan. In een buitengewone vergadering van den raad op 18 April 1797 half een uur, kreeg de raad bericht, dat het Provinciaal Bestuur had laten weten, dat de raad hangende de beraadslagingen van dit bestuur over het rekest der Rotterdamsche ingezetenen „in het stedelijk bestuur had te continueeren” totdat er een finaal besluit genomen zou zijn en hiervan aan den raad zou zijn kennis gegeven. Dit schrijven werd in handen gesteld der burgers Heyting, Van Vollenhoven en Frescarode.

Twee dagen later brachten deze burgers in de gewone vergadering van den raad rapport uit. Zij verklaarden, dat deze aanschrijving in het geheel niet overeenkwam met het Provisioneel Regeeringsreglement, dat op 20 April 1796 door de burgerij was goedgekeurd en dat bepaald had, dat de toenmalige leden dezer vergadering die opnieuw mochten worden verkozen en zeker de helft der leden dezer vergadering op 30 April 1797 zouden moeten aftreden. Dat echter de commissie, hoewel het haar bekend was, dat vele raadsleden van

hun ambt genoeg hadden, van oordeel was, dat aan de aan-schrijving van het provinciaal bestuur voldaan moest worden. De commissie wees er nog op, dat in dit geval de wil der meerderheid der burgerij door 376 burgers krachteloos gemaakt werd. De raad schreef in dien geest naar Den Haag en berichtte ook aan de burgerij, dat de raad voorloopig aan zou blijven.

Het college der commissarissen van kleine zaken en dat voor assurantie, averij en zeezaken wendden zich tot den raad met de vraag wat zij doen moesten. Zij hadden van het provinciaal bestuur nog niets gehoord en zouden op 30 April 1797 moeten aftreden. Op 1 Mei 1797 kon de raad eerst op deze vraag antwoorden. Op dien dag werd namelijk uit Den Haag een resolutie van het provinciaal comité van Holland van 27 April 1797 ontvangen, waarbij aan alle collegiën der stad gelast werd in hunne posten te blijven „continueeren” totdat door het provinciaal bestuur „finaal zou zijn gedisponeerd”. Dit bevel werd dadelijk doorgegeven aan alle colleges, die daarop antwoordden, dat hunne leden om verwarring te voorkomen hunne posten nader bleven waarnemen, zonder echter daardoor het recht der burgerij te willen verkorten.

Op 6 Mei 1797 bracht wethouder Beelaerts in de vergadering van den raad een missive van burger De Sonnaville ter tafel waarbij het rekest der 376 burgers aan het stadsbestuur werd toegezonden. Het rekest bevatte het verzoek om eene personeele commissie naar deze stad te zenden, ten einde te onderzoeken de geschillen tusschen deze vergadering en de requestanten en tevens om de verkiezing der respectieve collegiën te houden in surchéance. De raadsleden Heyting, Van Vollenhoven en Frescarode werden aangewezen om dit stuk te onderzoeken en aan de vergadering advies te geven.

In de vergadering van den raad van 8 Mei 1797 brachten deze burgers een ontwerp van een brief aan het provinciaal comité, die geheel, als voorgesteld, verzonden werd. In dien brief werd de oorzaak der verdeeldheid in de Burgersocieteit medegedeeld. Eenige leden wilden dat de societeit het recht zou hebben petitie tot de regeeringslichamen te richten, ter-

wijl de anderen dit als strijdig met de volkssouvereiniteit niet wilden. Verder werd er op gewezen, dat de rust in de stad nooit grooter geweest was dan nu, zoodat het zenden eener personeele commissie als geheel overbodig beschouwd kon worden.

In de maand Juni werd in den raad voorgesteld eene commissie te benoemen die tot taak zou hebben, er bij het provinciaal bestuur op aan te dringen, deze zaak zoo spoedig mogelijk te beslissen, aangezien de stem der burgerij zich op deze wijze niet kon doen hooren en de financiën der stad een spoedige voorziening eischten. De raad vereenigde zich met dit voorstel en benoemde tot zulk een commissie weer de raadsleden Heyting, Van Vollenhoven en Frescarode. Deze begaven zich naar Den Haag, maar wat zij daar bereikt of gedaan hebben is uit de stukken niet op te maken. Bij een schrijven aan de burgers De Sonnaville, Glazekas en Peelen drong de raad nog eens aan op eene spoedige beslissing of anders op een interpretatie van het besluit van het Provinciaal Bestuur, zoodat de wijkvergaderingen, die op 5 Juli 1797 gehouden moesten worden tot het verkiezen van nieuwe gecommitteerden voor de ambten en beneficiën zouden kunnen doorgaan. Eerst 4 September kreeg de raad bericht uit Den Haag, dat de opheffing der „surchéance” en de verkiezing voor de colleges van justitie en politie aan de orde was gesteld en op 20 September werd in den raad het extract uit de resolutiën van het provinciaal bestuur van Holland gelezen, waarbij gedecreteerd werd, dat het reglement voor de wijkvergaderingen, door de personeele commissie uit de provisioneele representanten van het volk van Holland vastgesteld, dadelijk werd gehouden voor vernietigd. Het reglement van 13 October 1795 werd hersteld en in Wijk E zou voortaan weer geheel als in de andere wijken gestemd worden en niet meer schriftelijk met rondgebrachte biljetten. De raad werd aangeschreven de wijkvergaderingen op te roepen, ten einde een president en secretaris voor iedere wijk met een plaatsvervanger te kiezen. Zij zouden hun posten waarnemen tot den eersten Woensdag in Januari 1798 of zooveel korter als een nieuw reglement zou bepalen. Verder zouden in iedere wijk drie gecommitteerden of kiezers gekozen worden, ten

einde de noodige nominatiën op te maken, waaruit de burgerij nieuwe leden voor de verschillende colleges van justitie en politie zou moeten kiezen en verder te beslissen over het nieuwe Regeeringsreglement. De colleges van justitie en politie als raad, schepenen, enz. moesten aanblijven totdat zij vervangen waren. Het verzoek om een commissie tot onderzoek werd afgewezen en het verzoek om een aantal burgers van het lidmaatschap der gemeene bestgezinde burgersociëteit vervallen te verklaren, dat ook door de 376 requestanten gedaan was, werd nog in advies gehouden.

Aan de burgerij werd dit decreet bij publicatie bekend gemaakt en de wijkvergaderingen werden tegen Woensdag 27 September des namiddags 4 uur opgeroepen. Aan de verschillende colleges werd over dit decreet geschreven. Zes dagen later berichtte het provinciaal bestuur, dat met zijn decreet bedoeld werd, dat alle leden der bestaande regeeringscolleges vervangen moesten worden. Dit bracht den raad er toe, de voor den 27en September opgeroepen wijkvergaderingen weer uit te stellen en zich nog eens tot het provinciaal bestuur te wenden, ten einde dit onder het oog te brengen, welk eene verwarring er in de behandeling der zaken bij alle colleges van politie en justitie onvermijdelijk zou ontstaan indien alle leden dezer collegiën door anderen zouden worden vervangen. Dit stuk werd opgesteld door de raadsleden Ellinckhuysen, Brem, Van Vollenhoven en Heyting en werd eerst den 28en September verzonden, ofschoon het provinciaal bestuur verzocht had het stuk op 27 September voor 11 uur bij zijn voorzitter te laten bezorgen. Tot deze haast van het provinciaal bestuur heeft zeker een nieuw adres van Cornelis van der Hoeven en zes andere burgers bijgedragen, die daarbij het provinciaal bestuur aanmaanden om hun decreet „direct effect te doen sorteeren”.

In de raadszitting van 28 September 1797 gaf wethouder Beelaerts verslag van hetgeen er op 26 September was voorgevallen. Klokslag half twee verzocht eene commissie uit de burgerij hem te spreken. Hij verliet de vergadering der wethouders op het raadhuis en vond in een vertrek de burgers Van der Hoeven, Korthals, Verveer, Vermeer, Gaillard, Verroen en Langestraat. Van der Hoeven verzocht hem dien

avond tegen 7 uur een extra-raad te willen beleggen, daar zij uit naam van een aantal burgers een voordracht van veel gewicht aan deze vergadering voor te dragen hadden. Op zijn verzoek om te mogen weten, waar die gewichtige voordracht in zou bestaan, antwoordde Van der Hoeven, dat de voordracht betrekking had op de publicatie van 26 September 1797. Beelaerts zeide daarop, dat hij dat wel dacht, doch dat er geen verandering in te maken was, daar er al een brief naar het provinciaal bestuur gezonden was. (Dit was niet waar). Na eenige discussie, waarbij Beelaerts al een zeer slappe houding aannam, zeide Van der Hoeven, dat hij niet gezegd had, dat het adres betrekking had op de gesurcheerde wijkvergaderingen, maar op de gedane publicatie en dat bij dit adres nog meerdere zaken van gewicht waren. Beelaerts overlegde eenige oogenblikken met Van der Pot en antwoordde dat hij eerst de voordracht moest zien om te kunnen oordeelen of hij het noodzakelijk vond den raad extra bijeen te roepen. Na eenig verder praten kwam men overeen, dat de burgers tegen 5 uur bij Beelaerts aan huis zouden komen om hem het adres of den geest ervan mede te deelen. Om 5 uur kwamen deze burgers dus bij hem aan huis en las Van der Hoeven voor, dat deze burgers wilden, dat de wijkvergaderingen voortgang zouden hebben, dat de burgers daarop ten sterkste aandrongen en dat bij weigering de raad alle nadeelige gevolgen er van voor zijn rekening moest nemen. Beelaerts bleef weigeren om die reden een extra-raad te beleggen, daarop volgden nog eenige discoursen, die met dreigementen vergezeld gingen. Beelaerts zeide dat de regeering de gevolgen voor hare rekening nam, en, zoolang zij regeerde, de rust zou handhaven; daarop zeide Gaillard: „Op het kussen zult gij niet lang meer zitten. Uw rijk is haast uit,” en Beelaerts weer: „Nu daar zullen wij niet jaloers om zijn.” Gaillard trok daarop een zeer onvergenoegd gezicht, zeggende: „Deze woorden zullen wij u in uwe qualiteit en persoon doen ondervinden.” Om 12 uur 's nachts kwam er weer een troep bij Beelaerts. Hij vond in zijn spreekkamer Van der Hoeven, Korthals, Holder en Verveer. Van der Hoeven zeide, dat Beelaerts hem over den brief naar Den Haag maar wat wijs had gemaakt; Holder had den voorzitter

van het provinciaal bestuur Verbeek gesproken en deze wist niets van een brief of van een surchéance der wijkvergaderingen en dus eischten nu de burgers dat Beelaerts den raad tegen dien morgen 9 uur bijeen zou roepen. Van der Hoeven begon nu zoo te schreeuwen, dat Beelaerts hem verzocht dit te laten. Van der Hoeven antwoordde daarop, dat hij niet schreeuwde, doch dat het vuur der vaderlandsliefde hem zoo deed spreken en dat God en de natuur hem met een sterke stem begaafd hadden. Het slot was, dat Van der Hoeven aan Beelaerts excuus vroeg. Na nog eenige praatjes over den al of niet gezonden brief, maakte men uit, dat Beelaerts met de overige wethouders zou overleggen en aan Van der Hoeven om half elf uur des morgens bericht zou zenden. Het resultaat van dit overleg was dat men besloot geen extra-raad bijeen te roepen, welk besluit aan Van der Hoeven, die met een anderen burger op het raadhuis ontboden werd, werd medegedeeld. De raad „laudeerde en approbeerde” het gedrag der wethouders in deze zaak.

Bij zijn poging om het provinciaal bestuur tot andere gedachten te brengen, werd de raad gesteund door een getal van 114 stemgerechtigde burgers, die door de burgers G. van der Pals, Van Ingen, Messchert en de Vries Hofman een stuk aan den raad lieten overhandigen, waarbij zij het op 26 September genomen raadsbesluit tot uitstel der op 27 September bepaalde wijkvergaderingen ten hoogste goedkeurden, terwijl zij nog mededeelden het plan te hebben om zich met een nadrukkelijk adres tot het provinciaal bestuur te wenden. Of dit adres nog verzonden is, is mij niet bekend. Uitwerking op het provinciaal bestuur heeft het echter in geen geval gehad, want op 29 September 1797 schreef het provinciaal bestuur aan den raad dat het aan zijn eenmaal genomen besluit vasthield en dat het verwachtte, dat door den raad geen „entraves” zouden worden gelegd in het stiptelijk uitvoeren zijner laatste aanschrijving. De wijkvergaderingen moesten voor het einde der volgende week worden opgeroepen; voor behoorlijke orde in de opgeroepen wijkvergaderingen moest gezorgd worden, zoodat niemand in het vrijelijk uitbrengen van zijn stem zou worden gestoord. De raad besloot in zijn vergadering van Zaterdag 30 Sep-

tember 1797 verder in de zaak te berusten en de stemgerechtigde burgers dezer stad tegen Woensdag 4 October des namiddags te 4 uur op te roepen. De bekendmaking aan de burgerij, die door de raadsleden Van der Pot, Frescarode en Pruys was opgesteld, werd in de vergadering van Maandag 2 October goedgekeurd en dadelijk afgekondigd en tevens werd besloten de geheele briefwisseling tusschen het stads- en provinciaal bestuur in de stadscourant openbaar te maken.

De wijkvergaderingen schijnen in goede orde verlopen te zijn. In de stadscourant was, tegen dat die vergaderingen gehouden zouden worden een aankondiging geplaatst, dat de boekhandelaar Roelofswaart te Delft binnenkort een naamlijst zou uitgeven van alle personen, die in de aanstaande wijkvergaderingen bijeengeroepen zouden worden, met de politieke denkwijze, welke ieder dier burgers te voren gekoesterd had. Het bleek uit een in de courant van 5 October 1797 opgenomen verklaring van dezen boekhandelaar, dat hij met deze aankondiging niets te maken had. Hij hield zich, zooals hij dat uitdrukte, niet met zulke „aperijen” op.

Onder de op 4 October gekozenen komen o.m. voor P. Ouwerkerk, Gaillard, D. Pompeyra, J. Ruichaver en Cornelis van der Hoeven. De gekozen gecommitteerden maakten een nominatie op van 48 burgers, waaruit de burgerij in de wijkvergaderingen 24 raadsleden zouden moeten kiezen. Deze vergaderingen werden op verzoek der gecommitteerden op Woensdag 11 October 1797 bepaald. Van de in die vergaderingen benoemde raadsleden namen 11 hun posten aan en bedankten er 13. De plaatsvervangers leverden 7 leden op, zoodat er nog 6 raadsleden verkozen moesten worden. De gecommitteerden maakten voor die zes raadszetels weer een voordracht op, waaruit de burgerij op Woensdag 25 October zes uur des avonds een keuze moest doen. Ook deze vergaderingen schijnen in goede orde verlopen te zijn. Wijk E had, met gepast respect en vrijmoedigen ernst in een door burger J. F. Langestraat geteekend stuk gevraagd, waarop het besluit van het provinciaal bestuur van Holland van 18 Maart 1796 betreffende het stemmen in deze wijk rustte, of er een onderzoek was gedaan, naar den persoon of de personen, op wier orders de gewapende suppoos-

ten der justitie in de vergadering der wijk op 11 Maart 1796 waren binnengedrongen, of deze daarvoor waren gestraft en of de onderschout Jan Plaat voor zijn beleedigend gedrag en het trekken van zijn zijdgeweel zoodanig was gestraft, dat daardoor de wijk een billijke satisfactie was bezorgd. De wijk verzocht spoedig antwoord, ten einde dit in haar eerstvolgende vergadering te kunnen behandelen. Dit stuk was in de vergadering van 16 October ingekomen. Begin November 1797 vroeg wijk E, wanneer er eindelijk antwoord zou komen. De raad kwam eerst in een buitengewone vergadering op 4 November er toe een antwoord op te maken. Dit hield in, dat de zaak door de hoogste geconstitueerde macht der provincie was afgedaan en dat het dus ongepast en onwaardig zou zijn de zaak weer te openen door het geven van inlichtingen, die de tweedracht weer zouden kunnen doen herleven. Van een verdere actie van wijk E is niets meer bekend.

Op 30 October kwam in den raad bericht van gecommitteerden, dat in den nieuwen raad de volgende burgers gekozen waren: J. F. Langestraat, I. van Schelle, M. J. Verroen, N. Essing, W. Deutz, Jan de Rode junior, J. Ruichaver Fzn., H. H. Gallus, C. I. Grim, Jan Korthals, G. Marcelis, W. Hubers, Jan Tomas, P. Koman, D. van Es, J. Esbeek Jzn., H. J. de Wem, I. Bel, I. van der Velden, P. van der Laan, Ary Vermeer, Jacobus Bouwmeester, L. Hofhout en Ary van der Es. Allen hadden hun post aanvaard behalve Ary Vermeer en J. Bouwmeester, die als bedienden van het comité de marine, wegens hun instructie, zwaarigheid gemaakt hadden. De gecommitteerden wilden daarover aan de Nationale Vergadering schrijven en met het comité de marine spreken. Zij beschouwden deze burgers als wettig gekozen. Deze keuze werd bij bekendmaking ter kennis der burgerij gebracht en de burgerij tegen Woensdag 1 November 1797, te zes uur des avonds opgeroepen, ten einde uit een nominatie der gecommitteerden wethouders, baljuw, schepenen, ordemakers en commissarissen voor averij en zeezaken te kiezen. In de zitting van den raad van 4 November 1797 kwam er van de gecommitteerden, die in de stukken van het jaar 1797 vaak kiezers genoemd worden, bericht dat tot wet-

houders verkozen waren J. F. Langestraat, J. van Schelle, M. J. Verroen en Nicolaas Essing. Dit werd op hun verzoek terstond aan de burgerij bekend gemaakt. De gecommiteerden stelden het aftreden van den ouden raad en de ambtsaanvaarding van den nieuwen vast op Maandag 6 November des namiddags te vier uur. In den morgen van dien dag hield de raad zijn laatste vergadering en gaf door een commissie aan baljuw en schepenen kennis van zijn aftreden, dit ging verder zonder eenige plechtigheid in zijn werk.

In Juli 1796 had het bestuur van wijk F. een afvaardiging, bestaande uit Hendrik Verveer Jzn. en D. van Wassenberg, naar den raad gezonden. In die wijk was namelijk het plan opgekomen een poging te doen „tot verbroedering der dissentieerende patriottische burgers binnen deze stad”; men wilde daarvoor de burgers van wijk F. bijeenroepen en vroeg daarvoor verlof aan den raad. Deze vond het oogmerk dier wijk te „laudeeren” en stond het verzoek toe. Op 15 Juli 1796 te 11 uur des morgens vergaderden de burgers dezer wijk. Er is niets bereikt ofschoon de heele maand Augustus tusschen het bestuur van wijk F. en de heftige patriotten onderhandelingen gevoerd en bijeenkomsten gehouden zijn, waarvoor het stadsbestuur de St. Sebastiaanskapel ter beschikking had gesteld.

Hetzelfde was ook het geval geweest met alle pogingen tot verzoening, die van de 39 gecommiteerden en anderen uitgegaan waren en ook de raad had geen succes met een zeer bombastische resolutie over het wenschelijke van een verzoening tusschen de patriotten onderling.

De raad beproefde ook nog om maatregelen te nemen tegen de ambtenaren, die de tegen den raad gerichte rekest en stukken, voor het provinciaal bestuur bestemd, geteekend hadden. Daar is echter niets van gekomen, ofschoon de zaak in handen der raden Ellinckhuyzen, Van Vollenhoven en Brem om advies gesteld was.

Over het maken van een nieuw regeeringsreglement is wel veel vergaderd en gepraat, maar tot het daarstellen van een nieuw is het niet gekomen. Het oude provisioneele reglement bleef van kracht. Bij deze verhandelingen werd onder andere gezegd, dat onder het oude bestuur persoonlijk belang en

gemakzucht aan de orde van den dag waren, maar dat het tegenwoordig bestuur welwillendheid en belangeloozen ijver aan doorzicht paarde. Men ziet dat de mannen der revolutie zichzelven niet gering achtten.

Voor de verkiezingen voor het provinciaal bestuur en de nationale vergadering was de provincie Holland verdeeld in 45 districten. In elk dier districten werden in de zoogenaamde grondvergaderingen kiezers gekozen, die dan weer de leden voor de bovengenoemde bestuurslichamen kozen; drie der stemgerechtigden uit iedere vergadering, die lezen en schrijven konden, deden als stemopnemers in de vergaderingen dienst. Van die vergaderingen werden bedeelden uitgesloten, voor zoover zij van 16 Februari 1796 tot 16 Februari 1797 drie maanden lang bedeeling genoten hadden. Dit blijkt uit den brief, dien het stadsbestuur bij gelegenheid der verkiezing voor het provinciaal bestuur aan de kerkgenootschappen en diaconiën zond.

Bij die gelegenheid was ook een poging gedaan om alle grondvergaderingen van Holland afgevaardigden te doen kiezen naar een algemeene grondvergadering op 22 Januari 1797 te Leiden te houden. Brieven in dien geest waren ook aan alle voorzitters der wijkvergaderingen te Rotterdam gezonden. De nationale vergadering vaardigde een proclamatie uit tegen zulk een centrale grondvergadering en het provinciaal bestuur droeg het stadsbestuur op er voor te waken dat er vóór den 16en Februari 1797, den door het provinciaal bestuur vastgestelden dag geen vergadering gehouden zou worden en zond tegelijk een proclamatie tegen de centrale grondvergadering te Leiden, welke door het stadsbestuur op 20 Januari 1797 ontvangen werd. Het liet dit stuk nog dienzelfden dag afkondigen en aanplakken.

In de vergadering van den raad van Woensdag 15 Februari 1797 deelden de wethouders mede, dat vele burgers uit Amsterdam circulaire missives ontvangen hadden, onderteekend: „de vrienden der oude constitutie”, waarbij afgeraden werd de grondvergaderingen bij te wonen, omdat daar vreeselijke mishandelingen te wachten zouden zijn (of zelfs hun stembiljet daar te bezorgen), met verzoek om ook hun vrienden te waarschuwen. Wethouders hadden den commis-

saris Steenlack geraadpleegd, die bericht had, dat er omtrent 60 brieven meer dan gewoonlijk uit Amsterdam en andere steden aangekomen waren en dat vele er van gedrukt geweest waren. Ook waren er biljetten verspreid met opgave hoe men moest stemmen. Er werd nu besloten tot het aanplakken eener bekendmaking, waarbij ieder werd „geinterdiceerd” het drukken en verspreiden van alle geschriften, die aanleiding zouden kunnen geven om de rust en de goede orde te verstoren en onder allerlei voorwendsels de goede burgers van hun verplichting tot het bijwonen der grondvergaderingen af te schrikken of hun oordeel voor het uitbrengen hunner stemmen „voorin te nemen” op de straffen bij de placcaten tegen alle rustverstorende geschriften gesteld. Met aanmaning aan alle burgers om geen ijdele vrees te voeden en de vergaderingen bij te wonen.

In Rotterdam verliepen de 106 grondvergaderingen op 16 Februari 1797 in alle orde. Op vraag 1: „Begeert gij, dat het intermediair provinciaal bestuur in de forme of inrichting, zooals het thans bestaat, zal blijven voortduren tot de aanneming of ratificatie en introductie van de algemeene constitutie van het volk van Nederland,” was het antwoord in alle grondvergaderingen „Ja”. Op de tweede vraag: „Begeert gij, dat er een nieuwe benoeming van leden voor het intermediair provinciaal bestuur zal plaats hebben”? was het antwoord in 55 grondvergaderingen „Neen” en in 49 „Ja”, terwijl in twee grondvergaderingen de stemmen gestaakt hadden en op de derde vraag: „Begeert gij, dat, in gevalle de meerderheid der grondvergaderingen geen veranderingen in de form van het bestuur en geen nieuwe benoeming van leden verkiest, die leden voor een of wel voor twee jaren zullen worden gecontinueerd?”, was het antwoord in 100 grondvergaderingen voor een jaar, in 4 voor twee jaren, terwijl in de beide overige grondvergaderingen de stemmen gestaakt hadden. Deze grondvergaderingen kostten de stad f 800.

Einde Februari 1797 werden de grondvergaderingen weder bijeengeroepen ten einde de kiezers te benoemen, die vier leden en hun plaatsvervangers voor het provinciaal bestuur van Holland zouden kiezen in ieder der vier districten, waar-

in Rotterdam verdeeld was. De raad zond naar iedere vergadering der kiezers een drietal zijner leden. De kiezers van het 41ste district vergaderden in het huis der gemeente, die van het 42ste in het Schielandshuis, die van het 43ste in het Zeecomptoir en die van het 44ste in den Doelen. In het 41ste district werd Herman Forsten en als plaatsvervanger Thomas Theodore Cremer verkozen. Hun tegencandidaten waren Langestraat en Van de Middegael, revolutionairen van het zuiverste water, in het 42ste werden gekozen Samuel van Hoogstraten en François Blondel, in het 43ste A. P. van der Kun en J. W. Kerkmans en in het 44ste Johan Frederik Hofmann en Leonardus van Zwijndregt. Begin April nam burger Hofmann zijn ontslag en werd vervangen door Zwijndregt, die echter tot lid van het provinciaal comité benoemd werd, zoodat er in het 44ste district een nieuwe keuze gedaan moest worden. De kiezers kozen Maandag 10 April tot lid van het provinciaal bestuur J. A. van der Spijk, wonende in Den Haag en tot plaatsvervanger J. D. C. Havart, wonende te Rotterdam. Het heette dat alles in de beste orde gegaan was. Daarmede was het echter volstrekt niet eens een getal van 450 burgers van Rotterdam, die aan het comité tot onderzoek der geloofsbrieven van de benoemde leden van het provinciaal bestuur een rekest zonden met verzoek om de keuze der vier districten van de Maas, als niet vrij en ten eenenmale onwettig geschied, te houden in surchéance en de credentialen der gekozenen en hunne plaatsvervangers niet te verifieeren. De beschuldigingen waarop dit verzoek grond was, hadden niets te beduiden en betroffen slechts kleinigheden, zoodat de commissie uit den raad voor de grondvergaderingen, in wier handen het inmiddels uit Den Haag aan den raad om advies gezonden stuk gesteld was, al spoedig klaar was met een weerlegging die op 16 Maart 1797 naar den Haag gezonden werd. Ook tegen de tweede verkiezing in het 44ste district werd geprotesteerd door Petrus van Dinter en vijf andere burgers, daar volgens hen de grondvergaderingen niet wettig geweest waren. De commissie uit den raad bewees daarop weer, dat het protest geheel ongegrond en alles in de beste orde verlopen was.

Vermoedelijk naar aanleiding dezer protesten en rekesten

ontving het stadsbestuur van het provinciaal bestuur begin Juli 1797 eene aanschrijving, dat bij het verdeelen in districten, in gemeenten, die uit meer dan één district bestonden, topographisch te werk gegaan moest worden en dat ook bij het verdeelen der grondvergaderingen topographisch of buurtsgewijze verhandeld moest worden. Deze aanschrijving bevatte verder nog allerlei voorschriften, die echter van te weinig belang zijn om die uitvoerig mede te deelen.

In de maand Juli moest er gestemd worden over het ontwerp van constitutie. Op 6 Juli werd dit stuk met de proclamatie der Nationale Vergadering van het provinciaal bestuur van Holland ontvangen. In iedere grondvergadering moest een exemplaar van het ontwerp van constitutie ter lezing gelegd worden. Op 1 Augustus moesten de grondvergaderingen bijeenkomen, ten einde de kiezers te benoemen, die op den daarop volgende dag de keuze van representanten en plaatsvervangers voor een tweede nationale vergadering moesten doen en op 8 Augustus 1797 zou in de grondvergaderingen over het ontwerp van constitutie gestemd worden. De uitslag dezer stemmingen moest zoo spoedig mogelijk naar Den Haag bericht worden.

Op 2 Augustus 1797 werden in het 41ste district tot representant gekozen Cornelis van Vollenhoven Jansz. en tot plaatsvervangers François Blondel en Thomas Theodore Cremer, in het 42ste tot representant L. C. Vonk en tot plaatsvervangers H. J. Midderigh en J. van de Middegael, en het 43ste tot representant J. Brands en tot plaatsvervangers Dirk Heyting en Pieter Snellen en in het 44ste tot representant Paulus Hartog en tot plaatsvervangers W. H. Teding van Berkhout en A. P. van der Kun.

De uitslag der stemming op 8 Augustus was, dat van de verschenen 3983 stemgerechtigde burgers er 2613 tegen de constitutie en 1370 voor gestemd hadden. In alle 3761 grondvergaderingen waren 136716 stemmen uitgebracht, waarvan 108761 tegen en 27955 voor de constitutie, zoodat het ontwerp dus met een meerderheid van 80806 stemmen verworpen was.

In de vergadering van den raad van 10 Augustus 1797, waar deze uitslag bericht werd, verschenen de burgers Ver-

roen, Van Schelle, Korthals en De Swart, die uit naam van een aantal stemgerechtigde burgers eene opgaaf vorderden van de verdeeling der districten en grondvergaderingen, daar zij uit de stembiljetten niet hadden kunnen opmaken tot welk district of grondvergadering zij behoorden. Zij wilden overtuigd worden, dat de verdeeling topografisch en zoo na mogelijk over 500 zielen had plaats gehad. Na even buiten gestaan te hebben, werden zij weer binnen gelaten en kregen zij tot antwoord, dat de stembiljetten gemaakt waren volgens het model van het provinciaal bestuur van Holland ontvangen en dat de raad zich voor zooveel de verdeeling aanging, met de „mogelijkste” nauwkeurigheid en de sterkste onpartijdigheid had gedragen naar de respectieve aanschrijvingen van het provinciaal bestuur en de voorschriften daarin vervat. Gaillard, die zich terwijl bij de andere burgers vervoegd had, zeide daarop: „Dan kan ik zeggen in mijn privé overtuigd te zijn, dat het zoo niet is”. Op dit onbeschoft gezegde heeft de president nog geantwoord (wat hij gezegd heeft wordt niet vermeld) en daarop zijn de burgers vertrokken.

Deze burgers waren door het antwoord niet bevredigd en wendden zich tot de commissie der nationale vergadering tot onderzoek der geloofsbrieven bij een door 169 burgers geteekend rekest. Zij wilden, dat de verkiezingen, indien niet aan de wet voldaan mocht zijn, zouden worden geannuleerd en dat er dan door eene commissie uit den raad en een uit de doleerende burgers een nieuwe verdeeling gemaakt zou worden. Gedurende dit onderzoek zouden de credentialen der representanten niet geverifieerd worden en zij geen zitting mogen nemen. Ook dit rekest werd weer aan den raad met verzoek om spoedig antwoord gezonden, waarop de raad het inmiddels uitgebracht uitgebreid rapport der commissie tot regeling der grondvergaderingen in afschrift naar Den Haag zond. Onder de 169 burgers komen voor: P. Ouwerkerk, Cornelis van den Brule, J. F. Langestraat, I. H. Milord, A. Gaillard, Cornelis van der Hoeven Jan Ruichaver Fzn. en Daniël de Kuyper.

In de vergadering van den raad van Donderdag 14 September 1797 werd medegedeeld, dat op Donderdag 12 Sep-

tember door de nationale vergadering was uitgemaakt, dat hetgeen de raad van Rotterdam gedaan had bij het regelen der grond- en kiesvergaderingen was wel en wettig gedaan en dat de daaruit voortvloeiende keuze naar behooren was geschied en dus het verzoek der requestanten werd afge-
wezen.

Van de nieuwbenoemde leden der nationale vergadering bedankten burger Hartog en daar ook de beide plaatsvervangers weigerden de verklaring af te leggen moest er een nieuwe keuze gedaan worden. De grondvergaderingen kwamen dus op Vrijdag 6 October weer bijeen ten einde kiezers te benoemen, die op den volgenden dag als representant kozen Cornelis van der Hoeven en als plaatsvervangers de burgers P. C. Riemersma en Jacobus Gueding. Het raadslid Abraham Gevers, dat tot lid der nationale vergadering benoemd was, nam op Donderdag 24 Augustus hartelijk afscheid van den raad. Deze grondvergaderingen kostten de stad weer een som van f 1227 en 15 stuivers.

De raad had zich ook te bemoeien met het bestuur van Schieland. De stad had de „bailluage” van Schieland van de Staten van Holland gekocht en had ook te zorgen voor het gerecht van Schieland, waaraan zij jaarlijks f 1500 ten koste legde. Kort na het optreden van den nieuwen raad in Mei 1796 wilden ook baljuw en welgeboren mannen van Schieland hun functies in den schoot der burgerij nederleggen. Daarop werd besloten de burgerij tegen 1 Juni 1796 in de wijkvergaderingen op te roepen ten einde in iedere wijk 3 gecommiteerden te kiezen tot het opmaken eener nominatie voor baljuw, dijkgraaf, schepenen en mannen van Schieland. Op 8 Juni zou dan de keuze uit de nominatie geschieden. Voor den post van secretaris van Schieland zouden de gecommiteerden voor de ambten en beneficiën een voordracht opmaken. Dit was echter niet naar den zin der gezamentlijke ingelanden van Schieland. Deze lieten op Maandag 6 Juni 1796 door notaris Van der Rijk bij den raad een protest inleveren tegen de benoeming van een nieuwen dijkgraaf of dijkrichter van Schieland door de burgerij van Rotterdam. Zij zouden het echter bij dit protest laten, totdat het nieuwe plan van bestuur voor Schieland gereed zou zijn.

Op den 9en Juni verscheen er in den raad een commissie uit de 39 gecommiteerden, die berichtten, dat door de burgerij uit de mominatie van twee burgers, tot baljuw van Schieland de thans fungeerende baljuw Cornelis Schadee gekozen was. Deze weigerde echter evenals de secretaris langer aan te blijven. Het was aan de gecommiteerden gelukt hen over te halen tot 15 Juli aan te blijven, mits de raad dit goedkeurde. Deze deed dit echter niet met het oog op het geschil met de ingelanden van Schieland. Schadee wilde men wel tot baljuw hebben, mits hij zich dit ambt weder zonder meer liet welgevallen, anders moesten de gecommiteerden dadelijk weer een nieuwe nominatie opmaken.

Van de benoemde zes schepenen en zes mannen hadden er zich twee schepenen en een man niet bereid verklaard hun posten aan te nemen en dus werd de burgerij weer tegen 15 Juni opgeroepen teneinde de opengebleven plaatsen in het college aan te vullen. De verkozen voorzitter van het college van Schieland werd tot tijdelijk baljuw aangesteld daar de tot baljuw aangestelde Petrus Vink de benoeming weigerde te aanvaarden. Nadat eerst nog Joost van Vollenhoven tot baljuw gekozen was, die echter ook bedankte, gelukte het eindelijk in den persoon van Christiaan Beyerman een nieuwen baljuw te vinden. Hij stelde als voorwaarde, dat de stad hem schadeloos zou stellen voor alle kosten, die mochten voortvloeien uit een eventueel betwisten van zijn aanstelling door den baljuw Cornelis Schadee of de ingelanden van Schieland. De ingezetenen van Schieland wendden zich bij een adres tot het provinciaal bestuur van Holland, welk college dit adres ook weer aan den raad om advies zond. Het adres bevatte een protest tegen de benoeming van Beyerman; daar deze benoeming reeds door het provinciaal bestuur bekrachtigd was, kon de raad volstaan met er op te wijzen, dat met de bekrachting door dit bestuur de zaak afgedaan was.

De secretaris van het college van Schieland Van der Looy Houthof wilde, zooals reeds eerder gezegd is, zijn ontslag nemen. Na eenig aandringen verklaarde hij zich eerst bereid tot einde Juli en later om ook nog na dien tijd in functie te blijven. Onderwijl was er steeds met de ingezetenen van Schieland onderhandeld, die eene commissie benoemd had-

den om hunne belangen te behartigen. Zij wilden, nu aan alle steden en dorpen op het platte land was toegestaan hun eigen regeerders aan te stellen, ook hunnen baljuw, schepenen en mannen kiezen. Deze onderhandelingen kwamen maar niet tot een einde, zoodat het provinciaal bestuur er zich mede ging bemoeien en in April 1797 den raad van Rotterdam en de commissie uit de ingezetenen van Schieland vermaande de zaak minnelijk bij te leggen. Als dit niet gelukte zouden beide partijen hun standpunt aan een commissie uit het provinciaal bestuur moeten komen uiteenzetten. Dit vermaan had ten slotte het gevolg, dat in Mei 1797 een regeling tot stand kwam, die het volgende bevatte: Door de burgerij van Rotterdam zouden gecommitteerden worden benoemd tot het opmaken van een nominatie van een dubbeltal personen tot baljuw uit welken de ingezetenen van Schieland de electie zouden doen. Door de gecommitteerden der burgerij zou een nominatie worden geformeerd van 14 burgers tot schepenen, waaruit de burgerij de schepenen zouden kiezen. De mannen zouden worden aangesteld door de ingezetenen van Schieland. De secretaris zou worden aangesteld door de leden, die de vierschaar zouden uitmaken en de stad zou de recognitie van den baljuw en den secretaris behouden en alles zoo genieten en bekostigen als dit vroeger geweest was.

De scheiding van kerk en staat gaf aanleiding tot eenige bemoeiing. Zoo wilden de fabriekmeesters na die scheiding niet meer doorgaan met het schoonmaken en herstellen der kerken, waarin de gereformeerden hun godsdienst oefeningen hielden. Na eenig gepraat kregen zij bevel op den ouden voet met dit werk door te gaan, echter alleen maar de meest noodzakelijke herstellingen te laten uitvoeren. Ook kreeg de raad een lijst van 12 vragen te beantwoorden die de commissie uit de nationale vergadering tot scheiding van kerk en staat aan het provinciaal comité van Holland had gezonden en die de raad van dit comité, voor zoover dit deze stad aanging, ter beantwoording gekregen had. De vragen handelden over de bezittingen en inkomsten der verschillende gestichten en godshuizen en tegelijk werden lijsten van alle godsdienstleeraars der verschillende kerkgenootschappen aangevraagd. Dit schrijven werd op 25 Januari 1797 ontvangen en eerst

op 13 Juli 1797 beantwoord, zoodat het provinciaal comité herhaaldelijk op antwoord had moeten aandringen. Het stadsbestuur had zich tot de besturen der kerkgenootschappen, diaconiën en liefdadige instellingen en gestichten gewend om de verlangde opgaven te verkrijgen en deze hadden zich met dit werk niet gehaast.

II. BENOEMINGEN, REMOTIE EN HERSTEL VAN AMBTENAREN

Onder het in Mei 1796 afgetreden bestuur had eene commissie uit den raad, bestaande uit de burgers Smit, Van Hoogstraten, Ellinckhuyzen en Van Rijkevorsel met een commissie uit de burgerij onderzoek gedaan naar het gedrag der ambtenaren, alles volgens de publicatie der Provisioneele Representanten van het volk van Holland van 12 October 1795. De papieren dezer commissie berustten onder de burgers Haverkamp en Bastiaanse, die door den nieuwen raad dadelijk na zijn optreden op het raadhuis ontboden werden, ten einde hun die stukken af te eischen. Burger Verwey had als secretaris dier commissie dienst gedaan, maar had verzuimd de notulen in behoorlijke orde te brengen, zoodat er over de handelingen dier commissie slechts weinig te vinden was.

Om de ambtenaren de door het provinciaal bestuur geeischte belofte af te nemen, werden aangewezen de raadsleden Bee-laerts, Ellinckhuyzen, Willemse en Wachter. De beide eersten zaten al in die commissie onder het oude bestuur. De beide laatsten hadden de burgers Plemp en Verkamer vervangen. Als resultaat van het onderzoek dezer commissie werden afgezet: P. van den Berg, beurtschipper op Leuven, N. Keerbergen, wijnroeyer, Jan Hagen, klapwaker, Willem Hoogendam, zakkedragers, Klaas Braak, lantaarnopsteker, Jan van der Sprong, commissaris en beurtschipper op Tilburg en andere dorpen in de Baronie van Breda en Cornelis van Oostenrijk, vleeschhouwer. Het provinciaal bestuur zond den raad een extract uit zijn resolutiën met last om binnen veertien dagen den bovengenoemden eed te laten afleggen door alle ambtenaren en bedienden der gemeenelandsmidde-

len te Rotterdam, voor zoover dit nog niet geschied was. De raad stelde deze missive dadelijk in handen der commissie tot het afnemen van den eed. Weigerde een der ambtenaren dien af te leggen, dan moest dadelijk naar Den Haag bericht worden wie den eed geweigerd had en wat de reden van die weigering was. De ontvanger der gemeenelandsmiddelen, Bichon, had den eed eerst afgelegd, maar later aan de commissie uit de vergadering tot het afnemen van den eed bericht, dat het er voor gehouden moest worden, dat hij den eed gaaf had geweigerd. Wethouder Beelaerts, de voorzitter der commissie deelde dit aan den raad mede. Het geval werd dadelijk naar Den Haag bericht. Ook de directeurs van den Levantschen handel voor Rotterdam Herman Oostendorp en Frederik van Staveren moesten den eed afleggen. Het is niet bekend of zij dit gedaan hebben. Op 5 December 1796 bracht de commissie voor het afnemen van den eed een rapport uit, dat ongeveer van geen beteeckenis was en daarom ook onbesproken gelaten kan worden.

De gecommitteerden tot de ambten en beneficiën, die de grossen voor de vacante posten opmaakten, waaruit de raad dan kiezen moest, toonden maar al te dikwijls, dat zij volkomen onbevoegd waren zulke grossen op te maken. Zoo voldeed een der personen, die op de grosse voor het ambt van tweeden commies ter thesaurie stonden, niet aan de vereischten voor dien post te stellen. Deze grosse werd teruggezonden met de vermaning om een ander maal beter op te letten. Deze gecommitteerden toonden ook hun ongenoegen over het feit, dat het ambt van stadsklokkenopwinder aan Jacobus Donkersloot gegeven was, zonder dat zij in de gelegenheid geweest waren voor deze opengevallen plaats een grosse op te maken. Bij het ingestelde onderzoek bleek, dat de stadsklokkenopwinder een „daggelder” was en dat er dus voor zijn aanstelling geen grosse noodig was. Bij het overlijden van burger Juinbol, die als boekhouder en secretaris der rekenkamer door zijn zoon, die de „survivance” van zijn ambt had, werd opgevolgd, toonden zich de gecommitteerden ontevreden, dat zij in die zaak niet gekend waren en niets wisten van de te dier zake genomen resolutie. Tegelijk vroegen zij inlichtingen, waarom de klerk ter secretarie,

Vink, zijn ambt niet waarnam. Op deze vragen kregen zij tot antwoord, dat Pieter Vink voor eenigen tijd verlof had gekregen, daar hij leed aan melancholie. De resolutie der vroedschap betreffende de „survivance” van den jongen Juinbol werd aan hen gezonden. Ook verzochten zij op 17 November 1796 den raad, te willen onderzoeken of er geen ambtenaren waren, die hunne ambten verhuurden en of die niet afgezet moesten worden en deelden dienzelfden dag den raad mede, dat Ary van den Ham, sleper, zonder ooit in een wijkvergadering geweest te zijn, naar Edam was vertrokken en zijn ambt liet waarnemen. Een zekere Jacob Rouw, bidder, was volgens hen ook nooit in een wijk of grondvergadering geweest. Zij vroegen of hij den vereischten eed op het raadhuis had afgelegd, anders moest hij afgezet worden. Op al deze vragen kregen de gecommiteerden tot antwoord, dat de commissie voor de remotie binnenkort aan den raad rapport zou doen en dat er aan den raad niets gebleken was van het verhuren van ambten.

De gecommiteerden voor de ambten en beneficiën kregen wel eens last van candidaten, die zij bij het opmaken der grossen voorbijgegaan waren. Zoo richtte een zekere Schott tot hen een brief vol verwijten, omdat hij maar drie stemmen had kunnen verwerven voor de nominatie als „contrarolleur boekhouder” bij de wisselbank. Hij haalde daarbij een uitspraak van den wijsgeer Thales aan, die gezegd had, dat onder de tamme gediertens geen schadelijker was dan een vleier. Hij verweet aan de gecommiteerden, dat „onkunde of eigenbelang het roersel hunner handelingen” was. Zijn ziel, zeide hij, was niet laag genoeg om stemmen aan hun drempels te komen afbedelen. De gecommiteerden waren door deze taal zoo getroffen, dat zij aan den raad voldoening voor dezen ondragelijken laster kwamen vragen. De raad droeg aan de wethouders op met een commissie uit de gecommiteerden te overleggen, wat er in deze zaak te doen viel. Het resultaat van dit overleg was, dat wethouders gemachtigd werden burger Schott over zijn brief te onderhouden en te trachten hem genoeg te geven en de zaak in der minne te schikken, zoodat de gecommiteerden van alle vervolging af zouden kunnen zien. Schott wilde echter aan

den aandrang der wethouders om zijn brief in te trekken geen gehoor geven, ofschoon hem gezegd werd, dat dit voor hem onaangename gevolgen zou kunnen hebben. Hij zeide dat alles, wat hij geschreven had, waar was en dat hij dit kon bewijzen. Hij had al met een advocaat uit Den Haag gesproken. Het is mij niet gelukt te ontdekken hoe deze zaak is afgelopen.

In den loop der maand Juni 1796 wendde zich W. de Quartel, denkelijk ook ter verkrijging van het een of ander ambt, tot den raad met een schrijven, waarbij hij de gronden uiteenzette, die hij meende te hebben om van den raad een „certificat de civisme” of zoodanig geschrift als de vergadering in haar wijsheid hem zou willen verschaffen, te ontvangen, overeenkomende met zijn principes en aangewende pogingen ten behoeve van het vaderland in het gemeen en van deze stad in het bijzonder. Op dit verzoek werd besloten aan De Quartel, als hij zich aanmeldde mede te deelen, dat, aangezien er thans in den raad nog maar zeer weinig leden waren, die bij den intocht der Franschen tegenwoordig waren geweest en er niets over den gemelden burger in de notulen der provisioneele wethouders en raden te vinden was, de raad zulk een „certificat de civisme” niet kon geven.

Het is wel aardig uit dit schrijven van De Quartel het een en ander te vermelden. Hij wijdde daarin breed uit over zijn revolutionaire verdiensten, hoewel hij er afkeerig van was „zich zelve eigen wierook toe te zwaayen”. Hij had van 1773 af te Rotterdam een binnen- en buitenlandschen handel gedreven en daardoor 's lands finantiën geen gering voordeel aangebracht; hij had door den Engelschen oorlog een aanzienlijk fortuin verloren; hij was lid der vaderlandsche sociëteit, van het wapengenootschap en de burgerschutterij van 1786 geweest; hij was in 1787 „door eene buitengewone voorziening ten koste zijner beste gezondheid gered uit de handen of van onder de banjonetten der miltzieke militairen in hun doortrekken naar 's Bosch”; hij was tweemaal aan zijn huis door het Oranjegemeen lastig gevallen, zoodat zijn vrouw met de kinderen uit een dakvenster de vlucht had moeten nemen; hij was verscheiden malen gedwongen met het Oranjegepeupel langs de straat „te ruyen” (?) en eene

versierde Oranjekroon tegen eenige rijksdaalders aan te nemen en uit te steken; hij was steeds gehoond en gelasterd en door de politie niet beschermd, slechts was schout Plaat gekomen om de geruïneerde boel op te nemen; door de successen der Franschen en hun binnenrukken in het Bergsche land had hij weer heel wat geld verloren; hij was een ijverig lid van het revolutionair Comité geweest en had heel wat commissiën naar andere plaatsen waargenomen; hij had aan de vroedschap laten weten, na een bezoek aan den Franschen bevelhebber te Dordt, dat de Franschen met haar onder geen beding wilden onderhandelen; hij had Renard overgehaald om dadelijk naar Rotterdam door te trekken; hij had zich bij generaal D'Osten op zijn hoofd verantwoordelijk gesteld voor de veiligheid van dit detachement, dat door burger Cremer aan het hoofd der burgerij was opgewacht en binnen gehaald; hij was met Renard door Pieter Paulus in de municipaliteit ontvangen, waar men gezegd had, dat hij „wel verdiend had” aan het vaderland; hij had een vrouw met 7 kinderen, waarvan de oudste door hem als jonker op het schip van den schout-bij-nacht Samuel Story aan het vaderland was toegewijd. De Quartel werd later zeker als loon voor al deze wederwaardigheden auditeur bij het comité van administratie en discipline der nieuw georganiseerde schutterij.

Ook de uitgeweken en teruggekeerde Bataven gaven het bestuur der stad nog veel moeite. De stad was steeds in voor-schot, wat de uitkeeringen aan deze burgers betrof en kreeg slechts uiterst langzaam de voorgesloten gelden uit Den Haag vergoed. In de verschillende wijken der stad waren commissarissen aangesteld, die alles behandelden, wat de uitkeeringen aan de teruggekeerde uitgewekenen betrof. Op 6 Maart 1797 rapporteerden deze, dat de stad voor deze teruggekeerde uitgewekenen voor rekening van het land al f 2717 17 stuivers had uitgegeven. Dit werd naar Den Haag bericht met er bijgevoegde inlichtingen over deze Bataven, waaruit duidelijk bleek dat het stadsbestuur een groot deel van hen beschouwde als personen, die liever lui dan moe waren. Op 6 April 1797 kreeg de raad uit Den Haag de verblijdende tijding dat de gelden in aantocht waren. Toen er echter op

13 April nog niets ontvangen was, drong het stadsbestuur nog maar eens op spoedige betaling aan. Kort daarna kwam het geld. Toen de raad aftrad was er nog een rekening van f 1486 5 st. onbetaald, die op 9 October 1797 naar Den Haag gezonden was. Ook bij het aftreden der oude stadsregeering in Mei 1796 was een voor de uitgeweken en teruggekeerde Bataven uitgegeven bedrag van f 1329 18 st. nog onbetaald en werd dit eerst later uit Den Haag ontvangen.

Telkens hernieuwde het provinciaal bestuur zijn pogingen om van den last dier uitbetalingen af te komen. Maar nauwelijks had men besloten de uitkeeringen op zekeren datum te doen eindigen of het gelukte aan de uitgewekenen en hunne vrienden de uitkeeringen weer voor een nieuwen termijn uit te laten betalen. De nationale vergadering had op 31 Mei 1796 een publicatie doen afkondigen, waarbij alle teruggekeerde uitgewekenen, die nog niet in eenig ambt geplaatst of niet met een bediening begunstigd waren, zich binnen zes weken tot de vergadering moesten wenden. Het provinciaal comité gelastte het stadsbestuur aan alle uitgewekenen, die nog ondersteuning genoten, dit stuk der nationale vergadering voor te lezen en hun aan te zeggen, dat hun ondersteuning op 16 Juli 1796 zou eindigen. Behoeften zij nog langer hulp, dan moesten zij zich tot de nationale vergadering wenden. Deze termijn van 16 Juli werd later tot 1 September 1796 verlengd. Daarna zouden alle uitkeeringen voor vervallen gehouden worden. Aan de uitgewekenen, die geen onderstand van 1 October 1795 af genoten hadden, werd de ondersteuning van dien dag af tot den dag, dat zij die voor het eerst gehad hadden, uitgekeerd. Dit werd gedaan op last van het provinciaal comité; het bericht daarvan kwam bij den raad op 21 Juli 1796 in. Op de uitgewekenen rustte in dit geval de plicht te bewijzen, dat zij gedurende dien tijd geen onderhoud of gratificatie hetzij van de stad of van anderen gehad hadden. Het resultaat van die steeds veranderende inzichten was natuurlijk, dat er steeds meer geld uitgegeven werd.

Van uit Rotterdam had zich inmiddels een zeker getal burgers tot de nationale vergadering gewend. Op 12 September 1796 ontving de raad een lijst dier burgers van het

provinciaal comité met last om voor 1 October op te geven, of die personen al in een betrekking geplaatst of met een ander middel van bestaan begunstigd waren of zouden worden; indien dit niet het geval was, moest het stadsbestuur hun bekwaamheden, zedelijk gedrag en ouderdom opgeven. Het resultaat was, dat het provinciaal comité een lijst van 34 personen ontving, vogels van zeer diverse plumage, oude mannetjes tot niets meer in staat, gefailleerden, scharrelaars en zeer enkele goede krachten. 17 October ontving de raad weer een aanschrijving van het provinciaal comité van 11 October 1796, dat men kon doorgaan met het geven van uitkeeringen aan degenen, welke door hun jaren, ziekten of ongemakken buiten staat waren om de een of andere kostwinning bij de hand te nemen en die daardoor „voorwerpen van clementie” zouden kunnen zijn. Eenige uitgeweken en teruggekeerde burgers van Rotterdam dienden bij het provinciaal bestuur een rekest in om verdere uitbetaling van onderstand, welk stuk door het provinciaal comité aan den raad gezonden werd om te zien of die personen misschien ook onder de aanschrijving van 11 October 1796 vielen.

In April 1797 machtigde het provinciaal comité den raad om eenige personen: A. Ottjens, Cornelis Bosch, Willem Verroen, G. Weerts, de weduwe van Hendrik van Bisselik en J. H. Milord weer een wekelijksche uitkeering te geven; nadat de wijkcommissarissen nog een onderzoek ingesteld hadden, kregen zij hun uitkeering. Milord was met zijn uitkeering van f 3 per week niet tevreden en wist deze door zich tot het provinciaal bestuur te wenden, tot f 4 verhoogd te krijgen. Op 29 Juni 1797 werd hem het verschil uitbetaald.

Onder de vele personen, die zich ondersteuning in den een of anderen vorm trachtten te verwerven, behoorde weer burger Van der Mijle, de afstammeling van Oldenbarneveld. Hij wendde zich in September 1796 weer tot het stadsbestuur. Dit weigerde op 26 November 1796 op voorstel der rekenmeesters hem eenige schadeloosstelling voor zijn plotseling ontslag als hoofd der stadssoldaten in November 1787 te geven; wel kreeg hij de mededeeling, dat hij, als commandant der stadssoldaten, zich in 1787 „in alle opzichten had gedragen

als een verdienstelijk vaderlander en zoodanig als een Eerlijk, Cordaat en Vaderlandlievend Officier betaamd en schuldig is om te doen." Ds. Le Sage Ten Broek kreeg het bedrag zijner rekening, die hij nog bij het oude bestuur had ingediend, niet betaald.

Burger J. P. Boogaard, die in Mei 1787 tot raad in de vroedschap benoemd was, wendde zich tot den raad met een verzoek tot uitkeering der leges, die hem in zijn qualiteit van thesaurier van zijn benoeming af tot zijn onwettige afzetting in hetzelfde jaar 1787, toekwamen. Zijn stuk werd in handen der rekenmeesters gesteld.

De hoogste uitkeering, namelijk f 8 per week, bleef die van burger Schakerloo. Hij was 78 jaar oud en had een vrouw en dochter tot zijn last. Zij zou duren tot zoolang hij in leven was.

Burger Jan Adam kreeg, ofschoon het stadsbestuur aangeraden had hem geen wekelijkschen onderstand te geven, op last van het provinciaal bestuur een uitkeering van f 3 per week, totdat hij voor zijn in 1787 geleden rampen met het een of ander ambt schadeloos gesteld zou zijn.

De burgers Willem Huytfeld en Jan Gros wendden zich in Juni 1797, toen zij hier niets kregen, tot het provinciaal bestuur. De wijkcommissarissen hadden over hen bericht dat in 1787 de eerste een gefailleerde kleermaker en de laatste kuipersknecht was en dat zij dus in dien tijd niet, zooals zij beweerden, tot de welgezeten burgers gerekend konden worden, bovendien was de laatste al van begin 1796 in betrekking bij het raadslid Erkelens. Ondanks deze inlichtingen besloot het provinciaal bestuur aan beide burgers een uitkeering te geven.

De bekende patriot Pieter Mannie, die aan den raad op 19 Januari 1797 kennis gegeven had van den „nood en smert", waarin hij zich door in vorige tijden geleden „ontmoetingen" bevond en verzocht om verdere betaling van zijn wekelijksche uitkeering, kreeg van den raad de noodige verschingen in zijn smartelijke omstandigheden tot aan zijn herstelling en de verzekering dat hij bij een vaccature in het Oude Mannenhuis in gunstig aandenken gehouden zou worden.

In October 1796 wendde een zekere Antony Fock zich tot den raad ten einde zich te beklagen over den nood, waarin hij met zijn gezin verkeerde, terwijl hij dagelijks zag dat zij die niets voor het patriotisme geleden hadden aan een broodwinning werden geholpen. De raad was met hulp niet vlug genoeg naar zijn zin en dus wendde hij zich tot het provinciaal bestuur. Dit wendde zich weer om inlichtingen tot den raad en kreeg nu het volgende te hooren: Hij had in 1787 en zelfs nog in 1788 veel geleden door het inslaan van glazen en andere onaangenaamheden, maar het stadsbestuur geloofde niet, dat hij daardoor geruïneerd en gedwongen was om zijn geboorteplaats te verlaten. Ook anderen hadden evenzoo als hij geleden en hij kon dus moeilijk begeeren, dat hij boven anderen voorgetrokken zou worden. Hij was door den vorigen raad benoemd tot suppoost bij het bureau van inkwartiering, maar was sedert geruimen tijd niet meer als suppoost gebruikt, omdat hij zich in den winter van 1795 op 1796 alles behalve als een geschikt, stil en vreedzaam burger gedragen en zich bij de onlusten op den voorgrond gesteld had. Bovendien had hij voor een bediening aan het postcomptoir bedankt, omdat die slechts f 6 per week opleverde. Het provinciaal bestuur wees zijn verzoek af en verwees hem weer naar het stadsbestuur ten einde een bij zijn bekwaamheden passenden post te verkrijgen. Het is mij niet bekend of hij dezen verkregen heeft.

Van de uitgeweken leden van het oude bestuur is niets bekend, behalve dat de inventaris van den boedel van Jacob van der Heim en de acte van borgtocht van Paulus van der Heim, als last- en procuratiehebbende van Mr. Jacob van der Heim in October 1796 teruggegeven zijn.